

מעריב - 9.7.63 - אביטל מוסינזון

ראש ממשלה ישראל, מר לוי אשכול, מספר : כשהייתי בן 16...
כאשר רצה הנשר, בן ה-18, להגיע לפתח-הקרוה, אמרו לו: לך בעקבות הדיליז'נס...

ואין לך דבר המוכיח עד כמה אנושי הוא בן שיחתך כמו העלאת זכרונות

על חקופת הילדות והבחורות, הלבטים כביח אבא - באורטובו שברוסיה, ה"חדר"
בעיירה הסמוכה, וילנא והיכרות ראשונה עם ציונות - אז ללא מרכאות והעליה לארץ.
בעה שיחה פזו - כאשר הזכרונות צפים ללא סדר, ללא הכנון מוקדם - לא בנאום
חוצב להכות, סוף רגשות, מחושב לפרטי פרטיו הרטוריים אלא בזרימה ספורים
שוקטה, רובעה.

רק אז מהגלה לך האדם על הלבביות הרבה שבו, על כוח זכרונו המופלא

על יכולתו להתפעם מדברים פעוטים לכאורה, אשר קבעו בהמשך בזמן אה דרכו -
הביאוהו להיות ראש ממשלה ישראל.

ראיון זה שהעניק לנו, האיש אשר לקח על שכמו אה מעמסה המדינה -

היה מיוחד במינו. היה זה ראיון במכונית, אשר דהרה מבאר-שבע לחל-אביב.
כל דקה משעות היום והלילה מחושבות אצל לוי אשכול. בתוך סדר יומו העמוס
קשה אין למצוא דקה פנויה. הבנו, אימא, אה בקשתו לערוך אה הפגישה עמו
במכונית.

נשען על מסעך המושב הקדמי, פניו מופנות לאחור החל לספר.

קומונת עם טבא וטבתא

... "אני יליד בית בודד בערבה אוקאינית גדולה, בפלך קייב. הבית

ניצב על פרשה דרכים, צומח בין עיירות וכפרים, בחי חרושה לסוכר וטחנות
קמח. מאוח עגלות של אכרים, שכל פרנסתם היחה על ההוהבלה היו עובדים בצומח
זה בו עמדו מספר בחים גדולים. אחד מהם היהביחנו. גרנו בו - כעין קומונת

משפחת פרימיטיבית של סבא וסבתא, דודים ודודות, בנים ובנות.

"...ביחנו היה מין כל-בו של ענינים גדולים. חקלאות, יערות,

עדרי בקר, סוסים, עסקי-נפט, תבואות, פחם, סיד, מלח - בכל התעסקה המשפחה.

דוד אחד היה ממונה, למשל, על האחוזות החקלאיות שהיו שייכות לנו אולם

רשומות על שמו של גוי (אחה יודע - ליהודים אסור היה להחזיק אדמות) דוד

זה היה השורש שלנו בקרקע.

התקופה לפני המהפכה ומול ביחנו הייתה חנות יין במונופולין של הממשלה

חנות ממלכתית למכירת יין שרף. כל האכרים שהיו עובדים היו מחזיקים שם

לשחות ואז, משך חרפים ארוכים אני זוכר כיצד היו מגיפים את התריסים,

מכבים את האור לבל ידעו, כי ישנו מישהו בבית ויושבים בחברותא - יחד. סבא

וסבתא, אבא שהיה בר-אוריין, הדוד - אחיה של אמא ובעת שהיו מדברים על הסכנות

הצפויות לנו כאן - העלו גם את הנושא ההגירה, אותו דוד שהיה נחון לפרות,

לטוסים ולקרקע - היה מדבר על הגירה לארגנטינה ופה ושם היו גם מדברים על

הגירה לארץ-ישראל. כך זה נכנס בפעם הראשונה לתודעתי - יחד עם התנ"כ.

"...עוד בגיל ארבע הובילוני עטוף בטליח לעיירה הסמוכה, לביחו של

סבא מצד אבא, ל"חדר". הייתי שם שנים אחדות עד לימודי הגמרא ואז חזרתי

לאחר כמה שנים של "דרדקי" - הביחה, לאורטובו. בבית שכרו עבורנו - אה,

בן-דוד ואני - מלמדים ולמדנו גם גמרא וגם תנ"כ.

"...בערך במלאח לי 13 - לגיל בר-מצוה החלטנו שלושחנו להתכונן

גם ללימודי חול. אבא היה, אומנם, יהודי אדוק, לבוש ארוכות (קפוטח ארוכה)

אך מהיוחו רחוק מהווי העיירה הבין את חשיבות הלימוד החילוני והבין את הצורך

שבו. בתחילה למדנו בעזרת הדואר - מן השכלה בכחב וכך היינו לומדים כל היום

לימודי קודש ואילו בלילה - מתכוננים לבהינות היצוניות, ועוד מספיקים להתעסק

בעניני מבוגרים - במחסני המלח, בדגים המלוחים מאסטרכן ובשחנות הקמח. באחת

הפעמים הללו נכנסה לי אצבע בין גלילי השחנה ונקשעה..."

בחר לעצמו יום הולדת

נראה כי ריבוי המלאכות, הגיוון הרב שהיה אופייני לאותה משפחה שקולניק - כיום אשכול, נחן אוחותיו גם זמן רב לאחר שלוי הצעיר עזב את הערבה האוקראינית. - "נדמה לי שכל מה שעשייתי במשך חיי - שורשיו נעוצים באותה "קומונה", אם בחקלאות - אם ביצוא ביצים, חלב, אפילו כנף היה לנו. אח אחד פתח סניף בנקאי, החלפת כסף, מניפולציות, עסקים - ואנחנו היינו בחוץ חוכם של הדברים הללו. הכל למדתי שם... חוץ מקליטת עליה. קיבוץ גלויות - זה לא היה שם. למחות בעניין זה לא אוכל להגיד שיש לי שורש בעבר.

"... אז איפה פיינו? כן - הדיבורים על הגירה. אבא לא היה ציוני.

אז ההנועה הציונית עוד לא היציעה אלינו אבל אני זוכר את הבעה פניו כאשר סיפר לנו שהרצל מת. הרצל - מלך היהודים, משיח היהודים. כך הצטיירה לפנינו דמותו כאשר אבא סיפר על מותו. אבל הפגישה הראשונה עם הציונות כמעט הייתה בולנה. הגעתי לוילנה בגיל 15 בערך, אבל מבוגר לגבי גילי. הגעתי לשם לאחר שניסיתי לעבור בחינות באודיסה, בקייב - אבל אי אפשר היה, אז הלכתי לוילנה. שם פגשתי את האחים גולדברג - שאחד מהם הוא אבא של סשה גולדברג, המהנדס של הכימיקלים - גולדברג זה היה מורשה ציוני מטעם השלטונות. אצלו קיבלתי קופסאות כחולות וכולי קרן-קימת.

"אם הצלחתי באיסוף כספים?" והוא מניע ראשו ומחייך לשמע השאלה

"היה יום סרט - כמה היינו אוספים? ואחר כך מביאים אליו. אבל חוץ מן הדבר הזה החלק האינטנסיבי של הציונות לא היה מבוסס. כעבור כמה שנים הגיע שפרינצק לוילנה, בדרך לקונגרס הציוני. היה זה כבר עם סיום הלימודים ולאחר שנפגשתי אתו בשלה בי ההכרה: אני קט ונוסע. הוא נחן לי מכתב ללופבן, עורך "הפועל הצעיר" / ולאחר זמן מה הברחתי את הגבול. בן כמה הייתי אז? תשע-עשרה או עשרים... " וכאן מגלה ראש הממשלה, כי, בעצם, אינו יודע בדיוק בן כמה הוא... מעולם לא נרשם החאריך המדויק של הולדתו וכאשר נשאל על כך היה עליו להחליט

פעם אחץ רחמיד - נאז בחר לעצמו תאריך הולדת.

✱

על אף שנים הרבות, המאורעות המסעירים - התפקידים המרכזיים שהוטלו על כהפי אדם זה - הרי זכרונותיו מצטיינים בדקוהם, בבהירותם, בהזכרת כל פרט ופרט. הרי, למשל, פרשה הברחה הגבול והעליה לארץ: "בוילנה היו לי כמה חברים שגרו ליד הגבול. באתי לעיירה שלהם, הסתובבתי שם יומיים עד שנמצא איזה יהודי שאומר: חשלם סכום כסף, תעבור את הגבול האוסטרי..."

יצאנו בלילה מושלג, קבוצה אנשים הברכה גוי. בכמה מקומות אתה צועד בחוץ מיים והגוי אומר "פה תעמדו!" "פה תשכבו" ושוב צועדים, מחכים עד שהיילים יעברו ולבסוף הוא אומר "עברתם". באנו עד בקחה של גוי אוסטרי ובבוקר עולים על הרכבת ונוסעים לטריאסט. מטריאסט באניה "הלואן" - עשרה בחורים יהודיים לארץ-ישראל, נוסעים במחלקה המישיה. שמונה עזבו כמעט מייד את הארץ. נשאר עוד אחד חוץ ממני, בחור מבסרביה. עכשיו הוא נהג של משאיה גדולה. ירדנו ביפו - ובכיסוי אין פרוטה לפורטה. בלילה האחרון לא עצמנו עין והנה - הגענו כבר, הסבלים בקומבזים שמים אותך על הגב ומשליכים אותך כמו חבילה - והעיקר שהגענו.

מגפי העור קסמו...

"... את המכתב ללופבן לא מסרתי. כנראה שכבר אז לא רציחי פתוסקציה. סוכס שאני יוצא לפחה-תקוה. איך מגיעים לפחה-תקוה? אומרים לי: בשעה ארבע יוצא הדיליז'נס, הולכים בעקבותיו ומגיעים לפחה-תקוה (לנסוע בדיליז'נס - זה היה לוכסוס). טוב. לי - בחור כפרי לא הפריע לצעוד קצת. אני בא בשעה היעודה ונחקל בעוד שני בחורים "הולכי רגל" כמוני. אחד גבוה והשני נמוך. הנמוך היה כך התברר אחר כך, אחיו של לביא מעין-חרוד. הגבוה - אברום וולמן, שניהם

מתיישבים בכפר מלל היום. באותם ימים היה עליה זעומה והתיחסו בלגלוג לבחורים שבאו ביחידות, כי רבים היו העוזבים. הם הביטו עלי בעין בוחנת - היה לי עדיין חולצה רוסייה, עם כפתורים נוצצים ואני הערצתי אה תלבושתם - ובעיקר אה מגפי העור שלהם. בדרך דברו על ענינים העומדים ברומו של עולם והיה לי דרך-ארץ רב בפניהם.

"... אני עוד זוכר את נושא שיחתם - שהיה אז בכלל נושא שיחה בכל

הארץ. צגניה א' כבר היה קיימת ובאותם ימים נרצח אצלם חבר - זלצמן דומני היה שמו. המשפחה שלו - ההורים שהיו ברוסיה שלחו מכתב לקבוצה שבו כתבו שהם - ההורים - משתתפים בצער דגניה ועוד מודיעים: אנחנו שולחים אליכם עוד בן שלנו ובקרוב נבוא בעצמנו. בחוגים שלנו זה עשה רושם רב ובדרך לפתח-הקוה - יחד עם הרייליז'נס שכל פעם שקע בחול והגיע יחד אהנו - שוחחו השניים על נושא זה.

שופר וחיבת מכתבים

"...החקרנו לגבול פתח-הקוה - משוכה האקציה - מימוזה ואם כי לא

הייתי כבר דהי - עבר בי רטט ריליגיוזי. פה מחילה טריטוריה יהודית. ומן הגבול עד לפתח-הקוה - ים של חולות והגלגלים שוקעים עד צירם. באחי לארץ ביום חמישי והגעתי לפתח-הקוה למחרת, ביום ששי. שמתי אה החמצים במלון "רבינוביץ" ויצאתי למושבה. אני זוכר שני הדברים שעשו עלי רושם כביר. על צריפון עץ במרכז המושבה היה דבוק תיבה של הדואר האוסטרי ועליה כתוב "חיבת מכתבים" בעבריה. לקרוא עבריה - ואפילו לדבר ידעתי עוד בוילנה וכאן חשבתי שאני משתגע למראה הכהוב. ובאותם הרגעים שמעתי את תקיעת השופר - לבשר אה כניסת השבת. לא אשכח - ואם אני זוכר עד עכשיו שהי חופעות אלו של עצמאות. חיבת המכתבים ותקיעת השופר.

"ביום ראשון יצאתי לעבודה במשאבה שעמדה על שפת הירקון וסיפקה
מים לעין-גנים. כעבור שנים רבות יסדה את חברת "מקורות" ואין-ספק, שהחוסים
מובילים ממכון הים ליד הירקון למחשבות אלו של מפעל מים ארצי.

✱

ומכן בקציפת דרך - עם קבוצת בחורים לכבוש עטרות, צפונה לירושלים,
בה גרו עשרה בחורים ובחורה אחת ליד הכפר קלנדריה. - "החלה מלחמת העולם
הראשונה ונאלצנו לעזוב. הבושי הרבושים התגנבנו בין ההרים בערך באותה דרך
שהייתה לאחר-מכן ל"דרך בורמה" לכפר אוריה, חולדה וראשון לציון. מראשון -
לפתח-תקוה שם כבר היה אשכול חבר המרכז החקלאי.

- "כאשר התקרבה החזיה אלינו שלחו אותי לבדוק היכן נמצאים באנגלים.
אני יוצא את המושבה, מגיע לחפירה טורקיה ראשונה - שום דבר, נוחנים לי לעבור
חפירה שניה - גם כן שום דבר. לבסוף, בין כרמי ראשון לציון אני פוגש
ברוכבים אוטוראליים"; - "ראה" הוא מסיים דבריו בעוד המכונית אשר רק לפני
דקות מספר, כמדומה, עזבה את בירת הנגב - מפלסת דרך בהנועה הסואנה של רחוב
תל-אביבי - "ראה - שומר פתאים ה". אני מסתובב לחומי - לא מחוץ גבורה אלא
מאי ידיעת הסכנה בין שתי חזיתות ומאום לא אירע..."

✱

מבעד לטרדות היום, משא ומתן מיגע, מגע עם שליטים ואדירי-עולם,
דאגה מהמדה למחר - הציץ אלינו אשכול האדם, היהודי, הציוני בעל הלב החם -
וחמיד חמיד אנושי כל-כך!